

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧИХ УЯВЛЕНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Л.Похвалюк, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»

*Науковий керівник: О.П.Грошовенко, кандидат педагогічних наук, доцент
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)*

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL ASPECTS OF THE FORMING NATURAL CONCEPTS OF YOUNGER SCHOOLCHILDREN

L.Pokhvaliuk, master's student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. У статті розглянуто основні психолого-педагогічні аспекти формування природничих уявлень в системі початкової освіти. Розкрито важливість природничих уявлень у навчанні і вихованні молодших школярів.

Ключові слова: природниче уявлення, природниче поняття, молодші школярі, формування уявлень.

Abstract. The article deals with the main psychological and pedagogical aspects of the forming natural concepts in the system of primary education. The importance of natural concepts in the education and upbringing of younger pupils is revealed.

Keywords: natural concepts, natural idea, younger schoolchildren, forming the concepts.

Уявлення про різноманітні предмети і явища навколишнього світу є необхідною основою розумових процесів, а значить і умовою розвитку мислення і уяви школярів. Тому цілеспрямована робота над утворенням у свідомості дітей виразних, точних уявлень про предмети і явища природи – одне з важливих завдань роботи вчителя.

Ф. Кисельов стверджує, що уявлення – це найперші, елементарні узагальнення. Без уявлень неможливе мислення, неможливий процес пізнання.

Роль уявлень у процесі вивчення природи дуже велика: чим багатші у дітей уявлення, чим вони повніші за обсягом і точніші за змістом, тим краще розвиваються у дітей пам'ять і мислення. Уявлення є також необхідною умовою формування понять, розуміння учнями слів учителя, а також засвоєння матеріалу підручника [12, 37].

У більшості випадків природничі уявлення дітей просто обмежені, не точні, бідні за змістом. Наприклад, сосна і ялина для багатьох одне і те ж дерево. З іншого боку, встановлено, що коли в звичних знайомих предметах учні встановлюють щось незвичайне, нове для них, це викликає інтерес.

У дітей уявлення про предмети і явища природи можуть складатися стихійно. Вчителю треба спеціально керувати процесом формування уявлень, домагатися можливо повної їх точності, різнобічності, яскравості.

Основним аспектом формування природничих уявлень є організація «спілкування» дитини з природою, з предметами чи явищами навколишнього світу. Насамперед, це спостереження, чи експеримент, який дитина може зробити на уроці, в позаурочний час, або ж вдома. Якщо ж працювати з натуральними об'єктами не можливо – слід замінити їх на макети, чи зображення, тобто наочністю. Це пов'язано насамперед з тим, що діти молодшого шкільного віку найкраще сприймають візуальну інформацію [3, 403].

Ще одним способом формування природничих уявлень є створення словесного образу, коли немає можливості організувати роботу ні з натуральними об'єктами, ні з їх зображеннями. При цьому корисно спиратися на вже наявні уявлення. Наприклад, щоб створити образ карликової берізки в учнів, які ніколи не бачили цю рослину, можна провести аналогію із звичайною березою, яку діти бачать щодня. Можна сказати, що форма листка карликової берізки така ж, але величина його приблизно з ніготь на пальці руки. Щоб уявити собі, як виглядає рослина в цілому, можна взяти прутик і показати на ньому товщину і

положення в просторі стебла берізки. При цьому важливу роль відіграє опис рослини словами. Зрозуміло, що в цьому випадку сприйняття берізки буде не таке точне, як якщо б учні змогли сприймати вигляд самої рослини [2, 25].

Результатом осмислення і узагальнення природничих уявлень має бути формування понять. Наприклад, у дитини вже є уявлення про березу, липу, дуб тощо. Мислення виділяє їх суттєві загальні ознаки: одне стебло – стовбур, крона з гілок і листків. Так утворилося поняття про дерево. Цей процес уже відірваний від чуттєвого сприйняття і стався на рівні абстрактного мислення.

Умовами формування природничих уявлень в молодших школярів є:

- Організація цілеспрямованого відчуття і сприйняття ознак, властивостей природничих об'єктів, їх зовнішніх взаємозв'язків.
- Поєднання чуттєвої суги сприйнятого із словесним позначенням.
- Організація усвідомлення змісту уявлення.
- Організація запам'ятовування чуттєво-наочного образу об'єкта чи групи об'єктів.
- Організація закріплення уявлення, що сформувалось, шляхом репродуктивного відтворення його змісту без наявності об'єкта.
- Організація застосування сформованого уявлення про розв'язання задач за зразком, у подібній і новій ситуаціях [8, 158].

Отже, одним із завдань природничої освіти в початковій школі є формування в учнів системи початкових природничих уявлень, які вводять їх в розуміння закономірностей навколишнього світу, спираються на чуттєвий досвід дітей і забезпечують цілісне світосприйняття в подальшому.

Важливу роль у формуванні природничих уявлень молодших школярів відіграє використання наочності, натуральних об'єктів та образного мислення.

Список використаних джерел:

1. Аксенова Ю.А. Символы мироустройства в сознании детей / Ю.А. Аксенова. – Екатеринбург: Деловая книга, 2000. – 272 с.
2. Асмолов А. От экологических знаний – к картине мира / А. Асмолов // Вестник образования: справочно-инфор. изд. М-ва образования Российской Федерации. – 1993. – № 7. – С. 2 – 40.
3. Володарська Н.Д. Роль світоглядних орієнтацій у соціальній компетентності школярів / Н.Д. Володарська // Гімназія на зламі століть: практико-зорієнтований посібник / ред. рада: Д.І. Петренко (гол.), І.Г. Єрмаков (наук. ред.) [та ін.]. – К.: Літопис – ХХ, 1999. – С. 400 – 407.
4. Грошовенко О. Особливості вивчення природознавства гіперактивними молодшими школярами / О.П.Грошовенко // Освіта дітей з особливими потребами : від інституалізації до інклюзії // Зб. тез доп. / Редкол.: В.В.Засенко, А.А.Колупаєва, Н.І.Лазаренко, З.П.Ленів. – Вінниця: ТОВ фірма “Планер”, 2016. – С. 85-88.
5. Грошовенко О.П. Екологічне проектування як метод організації навчально-пізнавальної діяльності дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку / О.П.Грошовенко // Молодий вчений. - № 3 (18) Березень. – 2015. – С. 85-89.
6. Грошовенко О.П. Формирование ценностного отношения к природе у детей младшего школьного возраста // Социально-педагогическая и медико-психологическая поддержка развития личности в онтогенезе: Материалы Международной научно-практической конференции, г. Брест, 18-19 апреля 2013 г. / УО Брестский республиканский государственный университет им. А.Пушкина. – Брест: БРГУ им. Пушкина, 2013. – С. 43 – 47.
7. Грошовенко О.П. Використання проектної технології у формуванні основ екологічної культури дітей дошкільного та молодшого шкільного віку / О.П.Грошовенко // Вісник науково-методичних досліджень Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу / [ред.кол.: Слободинська Т.С. (гол. ред.) та ін.]- Вінниця : Вінницька міська друкарня, 2017.- Випуск 4 (24).- С.102-108.
8. Ильченко В.Р. Формирование естественно- научного мировоззрения школьника / Ильченко Вера Романовна. – М.: Педагогика, 1993. – 274 с.
9. Леонтьев А.Н. Избранные психологические произведения: в 2 т. / А.Н. Леонтьев. – М.: Педагогика, 1983. – Т. 2. – 318с. – (Труды д. чл. и чл.-кор. АПН СССР).
10. Пиаже Ж. Избранные психологические труды: пер. с фр. и англ. / Жан Пиаже. – М.: Междунар. пед. академия, 1994. – 680 с.
11. Степанюк А.В. Методологічні основи формування цілісних знань школярів про живу природу / Степанюк Алла Василівна. – Тернопіль: Богдан, 1998. – 164 с.
12. Столин В.В. Психологическое строение образа мира и проблемы нового мышления / В.В. Столин, А.П. Наминач // Вопросы психологии. – 1988. – № 4. – С. 35 – 46.